

О СМЕШНОМ Е.

(Наставак.)

По свему овоме видимо даље, да у нашем народу има много комичне снаге, да има у њега шале у свима врстама и облицима. Шала се развија једнаком једрином и снагом, једнаком живошћу и правилношћу естетичнога осећања, а оном бујношћу и обиљем, како се једва налазило у најизраженијих народа старога и новога света. Само би још ваљало, да се по народу покупи сва грађа за ту шалу народну. А то би су могли учинити понајбоље они, који сматрају живот народни на самим изворима његовим. У томе послу изпредњачио је наш Вук Стефановић Карадић, који је изнео на видик и на велико чудо свему свету богату збирку народних песама, приповедака, пословица и речи. Он сам није могао више учинити, а има на том пољу дosta послa и за оне, који пођу његовим трагом. Кад би се у њега угледали и други у нас, па кад не би презали ни од каквих запрека, већ да верно бележе и скупљају све што се тиче шале народне: то би за мало уз оне споменике узвишене озбиљности стојали и други, тако исто длични шаровити споменици комичне народне. У томе је погледу у новије време много учинио стари помагач вуков Врчевић, који је скупио кратке и шаљиве приповетке, и то све по избор. Вредност тих приповедака оценио је Ст. Новаковић у предговору за ту књигу овим речима: „Та његова (Врчевићева) збирка даје управо силну грађу за изучење шале, хумористике и тешњег познаничког и породичног круга живота народног. Вешта рука наћи ће на много места народног. Вешта рука наћи ће на много места дубок поглед, оштро разумевање живота и крећи народну филозофију.“ И доиста поједини тих приповечица тако су изврсне, да се код њих подуže времена с најозбиљнијим размишљањем мора зауставити сваки читалац, не знајући чemu да се већма диви, дали чистоти и уметничкој лепоти језика, бујној машти, животу пртака, животу бојама, или филозофичној дубљини њу, живим бојама, или филозофичној дубљини мисли. Али што је учинио Врчевић, то је само загонина на том руднику и соли и злата. Колико обиље те врсте лежи још у народу може се видети и по речима врчевићевим: „Приче ове и досете, задиркивања и шале ваздашњи

су пратиоци животу нашега народа. Живљи ђуди су право врело таких народних умотворина, врело које никада не пресише. Требало би, да човек проведе цели свој век, скупљајући ове приповетке, па кад би умръо, онет би остало другоме други већ да палеткује“. Ето даље прилике кеној привреди за напредак народне књижевности, особито онима, који као свебеници, учитељи, чиновници или по ком другом послу живе у свакидашњем непосредном дотицају с народом, па су им тај приступне његове забаве: мобе, преда, села, коло и друге прилике, на којима наш народ пушта своме срцу на вољу, те се слободно и неусијено јавља досетељивост народна. Ђуди, који долазе међу народ, не би никада смели бити без књиге бележнице, у којој би ваљало одмах све записати што чују. Нека не рекнемо: до спремо, имамо кад, кад смо ето могли приметити, како оно, што је у нашега народа изврсно, значајно и индивидуално, све то више нестаје испред утицаја түће образованости, особито с грађева, камо тај утицај највећима допире. А ко би знао докле је и оним неколиким острвима чистога народног живота сужено да остану заштићени од силних валова тога утицаја! И за то је прећа потреба, да се на све стране изворни појави духа народног отимају од пронастри и да се за књижевност народну склоне као исприец потопа у какав нојев ковчег. Према тој потреби желели бисмо, да се овај глас и опомена чује и уважи, особито у оним нашим крајевима, у којима су се до сада одржала чиста и непомућена врела живота народног, у пркос политичном прогањању и непријатељским нападајима, који су управљени на уништење наших народних особина.

Скупљање тих шаљивих народних умотворина од првога су потребе особито нашим народним писцима, с тога, да би могли на том градиву учили значај народне шале, па да ту научу после практичној употребе за више књижевне цели. Код нас се, хвала буди Богу, од ово мало година пре порођаја народне књижевности учинило у многим струккама где што, са чега не ћемо бити постидни пред другим светом. Али уз озбиљну

радњу у различитим струкама песништва не видимо много шаљивих производа, а овамо цела божија природа, и цео живот у њој приказује

озбилну и шаљиву страну, те се чини да по том закону и свака књижевна радња мора имати та два лица. Та и само сунце има сена.

(Српшиће се.)

МАСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сплетка и љубав“) грађанска жалосна игра у 5 чина, од Ф. Шилера, превео Ј. Ђорђевић, приказана је на нашој позорици 17 марта.

Мало има позоришних дела у светској књижевности, што ишту толико разновидно глумачког особља, што су кадре занимати толико струка приказивачке вештине, као што је ова шиллерова „грађанска“ трагедија. Млада девојка — љубавница (Лујза), зрела, свесна, поносна жена — љубавница (Милфордова), јунак — љубавник (Фердинанд), кукавица надри-љубавник (Калб), овејан сплетком-зликовац (Вурм), отац-државник (президент Валтер), нежни отац-грађанин (Милер), — свака од оних особа оличава по једну струку глумачке уметности и за сваку ту струку треба добро позориште да има бар по једног добrog приказивача. Све се те особе деле на две групе: на љубавицу и сплеткашку. У љубавику иде Фердинанд (Недељковић), Лујза (Сајевићка) и Милфордова (Маринковићка); остали члан сплеткашке групе. Милер (Лукић) и његова жена (Ј. Поповићева) стоје у среди. Недељковић је у нас редован Фердинанд, те је досад имао прилике усавршити се у тој улоги, која је једна од најтешких љубавничких улога, у толико тежа, што се глумија мора потрудити, да попуни неку малу празницу, неки скок у песничкој мотивацији његовог поступка са Калбом. Недељковић је све учинио, да савлада свој тешки задатак. Надамо се, да ће му то и боље ићи за руком, кад још већма препесе карактеристичне посните љубавничке популарности и неприменичности на љубавнички занос и претор. Као што је Фердинанд, исто је тако и Лујза отледин камен добре глумице љубавнице. Сајевићка је вешто препливала реку свога задатка пре секавши матицу у појави са Вурмом. — Маринковићка је у Милфордову показала леп напредак, чисто бисмо рекли, да нас је пријетно изненадила. — У сплеткашкој групи истакао се Суботић у појави са Лујзом, поделив шкодом замету пажњу публике. — Зорићев президент нам је познат; умерена, ал' бриљантина и доволна израда. — Рашвић је као стпорен за Калба, само нам се чини, да му је мало сметао шантало; ипак је његова урођена комика учинила своје. — Лукић нам и у Милеру изаје као вредна и напредна млада снага, која оправдава сваку замалуку повери, као што је Милер. — Ј. Поповићева одиграла је Милерку карактеристично.

— 3 —

ПОЗОРИШТЕ ПРОДУКЦИЈА
*(Народно позориште у Загребу.) 23. марта приказана је у корист глумца Т. Јовановића „Сплетка и љубав.“ Овај драматички плод, вели „Viépas“, „заслужује скакало, да буде уврштен у стални репертоар нашега

позоришта. Што пије од дуже времена приказан био, није комад крив, већ стари ужасни превод, пун страховитих погрешака, израђен од некога глумца, невешта и хватском и немачком језику. Пређалица артистичка управа мислила је, да би повреда била против успомене славнога Шилера, да му се „Сплетка и љубав“ и даље прикаже у тако кукавном преводу. С тога је садаљи драматург Ј. Евђеније Томић већ онда позвал био, да приреди достојнији превод, па тако у том новом лицу видесмо „Сплетку и љубав.“ Позоришна управа мораје на исти начин дати с нова превести некоје класичне драме, као што су: „Фијеско“, „Марија Стјуартова“, „Виљем Тел“ од Шилера, (преводи Сире Деметровића), „Емилија Галотијева“, од Лесинга (превод Љубице Марикове), „Веселе жене ундијорске“, од Шекспира (превод Сире Деметровића) и т. д. Све се то мора на ново превести, јер стари преводи које што се не могу употребити према данашњем напретку језика, које што не би остало од старога превода ништа хад би се поправило као што треба. Приказање „Сплетке и љубави“ занимало нас је тим већима, што су улоге дошлије већим у руке страних особа. Пре неколико година појавила се у тој трагедији први пут на палем позоришту Марија Јеленска, овај пут приказивала је Лујзу М. Ружићка, Фердинанд је онда представљао Брани, сада Јовановић. Упоредимо ли тадашњу представу са садашњом, то морамо рећи, да је последња скакало у опште болја била, али да је у неким призорима ипак заостала далеко иза некадашње.

Фердинанд је приказао Јовановић. Јовановић је први усавршио Фердинанд, што га на хватском позоришту видесмо. Жива гледасмо пред собом пламенита, ватрена младића, који се, распашен љубављу, дигао да сруши све криве друштвене предрасуде, цело глухо ропство свога мрачнога века, те борећи се поштењем и духом против злобе и варке зајдиви. Мајсторски је извео Јовановић прву дијалог са тцем, велики призор с председником у милеровој кући и састанак с леди — Милфордом. Из „Љубави и сплетке“ разбрасмо, да је Јовановић у грађанској трагедији сретнији него у стиховију драми. Опиниство га је позправило с почетка и при крају у представе живахашем плеском, а свако ће ради признати, да је суд опиниства праведан био.

Представа је трајала до једанаест са сата. То је сувише, сувише за наше опиниство, које пије викло толико времена седити у позоришту, те се тим начином одбија од драме, сувише за глумце, јер не могу сљадати толиког реторичког градива. Требало је брисати не целе призоре, већ прекратити појединачне горore, што је код шиллерове обилате диксије мало могуће. Шиллерови комади не приказују се никад потпуно. Само их је краљ баварски дао представљати пре неколико година без скраћивања, што се по свима повинама спомињало као позоришни „циписим“. Далје брисати!“

Издаје управа српског народног позоришта.

